

Kelebek Gözlemcisinin Cep Kitabı

AVRUPA'NIN KELEBEKLERİ

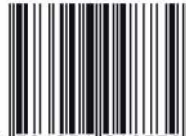
Dünya'da yaklaşık 16.000 kelebek türü vardır. Bu türlerin 400'ü Avrupa'da bulunur. Bu rehber Akdeniz'deki adalar dahil olmak üzere Avrupa'yı kapsar.

Çevrenizdeki kelebekleri öğrenmeye başlamakla onların davranışları ve dağılımını da anlamaya başlayacaksınız. En sevdiğiniz bölgede bulunan türlerin farkına varmakla hızlı bir şekilde o bölge üzerinde uzman haline gelebilirsiniz, onları ne zaman görebileceğinizi ve yıl boyunca olan değişiklikleri söyleyebilirsiniz.

Doğal ortamın biyoçeşitliliğini koruyabilmek günümüzde en yaygın hedefdir. Bu konu doğal ortamda mümkün olduğunca fazla sayıda türü devam ettirmeyi amaçlamaktadır.

ISBN 978-605-60487-3-9

9 786056 048739

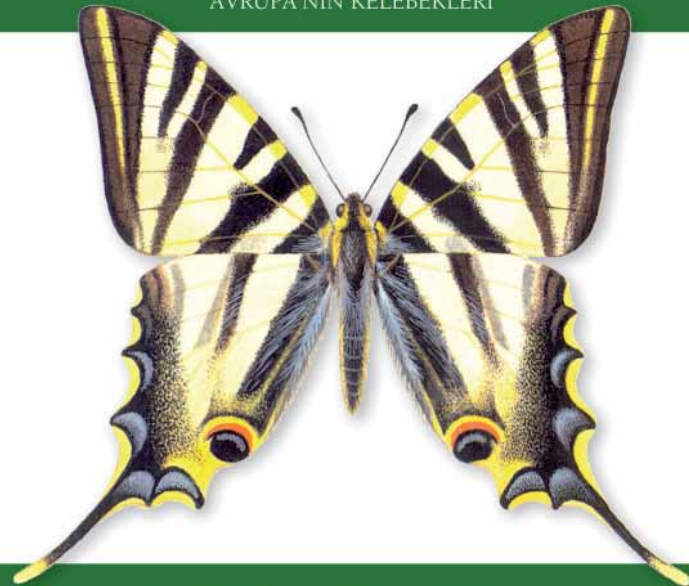
DEVBELGESEL YAYINLARI
www.devbelgesel.com

DEV BELGESEL

Kelebek Gözlemcisinin Cep Kitabı

AVRUPA'NIN KELEBEKLERİ

Paul Whalley ve Richard Lewington

DEVBELGESEL YAYINLARI

KELEBEK GÖZLEMÇİSİNİN CEP KİTABI
Avrupa'nın Kelebekleri

Paul Whalley ve Richard Lewington

Çeviri:
Rüştü Kasım BOZACI / Esra Güzelipek van der Wiel

Uyarlayan:
Vildan BOZACI

The Pocket Guide to Butterflies of Britain and Europe
Mitchell Beazley, 1999

Bu kitabın yayın hakları Cavit Bilen'e aittir.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında,
yayıncının yazılı izni olmaksızın,
hiç bir yöntemle çoğaltılamaz.

ISBN: 978-605-60487-3-9

Birinci Basım: Ankara, Eylül 2011 - 1000 adet

Yayın Koordinatörü
Cavit Bilen

Grafik Tasarım, Uygulama
Levent Çağın

Basım
Uzerler Matbaacılık

Devbelgesel Yapım ve Yayın A.Ş.
M. Kemal Mahallesi, Barış Sitesi
2106 Sokak No:20 Çankaya / ANKARA
Tel: 0 312 285 37 00 Fax: 0 312 285 37 01

www.devbelgesel.com

Sunuş

"Doğa Koruma Merkezi" tarafından bir basın bildirisi yayımlandı:

"Türkiye'de bugüne kadar uzmanlar tarafından tanımlanmış yaklaşık 380 farklı kelebek türü yaşıyor. Bu türlerin %10'u dünya üzerinde Türkiye'den başka hiçbir yerde yaşamıyor. Komşu ülkelere göre çok daha zengin bir kelebek çeşitliliğine sahip olan Türkiye'de ne yazık ki her on kelebek türünden birinin nesli tehlike altında."

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Hollanda Kraliyet Ankara Büyükelçiliği, Doğa Koruma Merkezi organizasyonunda yapılan toplantıda "Türkiye'deki Kelebeklerin Kırmızı Kitabı" yayımlandı.

Bu toplantıya katıldım, yüz kişiye yakın bir isim listesiyle teşekkür edilen çalışma grubunun yıllar süren emeklerinin bir ürünü.

Notlarının bir kısmı şöyle;

"Kelebekler biyoçeşitliliğin durumunu gösteren en önemli göstergedir. Bu ülkede 38 adet kelebek tehlikededir. Geleneksel nokta bu işin bittiği değil, başladığı noktadır. Başlangıçtır."

Stefan Verbunt

"Kelebekler açısından Avrupa'nın en önemli ülkeleri arasında bulunan Türkiye'de kelebek türlerinin korunması için ciddi önlemler alınması ve öncelikli alanlarda koruma eylemlerinin gerçekleştirilmesi gerekiyor. Objektif kriterlere dayalı eleştirilere açık bir eser yapalım istedik."

Dr. Uğur Zeydani

"Asıl iş şimdi başlıyor. Önce bu listenin belirli aralıklarla yenilenmesi işi var. Bunun için, elinde kelebeklerin dağılımları, sayıları, değişimleri ve popülasyonlarını etkileyen tehditlerle ilgili bilgisi olan herkesin yardımı gerekli."

Evrin Karaçetin & Hilary J.Welch

"Tür koruma planlarının, geliştirilmesi, ortaya çıkan bilgi boşluklarına göre araştırma önceliklerinin belirlenmesi, tehditlerin değişik bölgelerde ve zaman içinde değişiminin incelenmesi."

H. Reşit Akçakaya

Benzer kitapların çok az olduğu ülkemizde misyonumuz gereği üç yıllık uğraş sonucu ürettiğimiz bu kitap, dileriz bu çabalara lezzet katar.

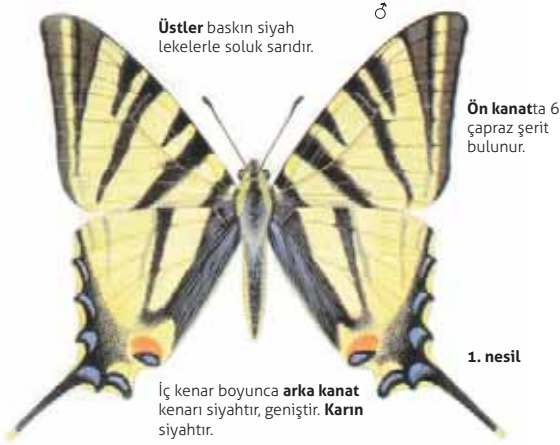
Belki kelebek kovalayan ilkokuldaki çocuklarımız peşinden koştukları kelebeğin adının ne olduğunu öğrenmek isteyebilir, "kelebek gözlemciliği" Anadolu'nun dört bir yanına yayılır gider.

Sevgilerimle
Cavit Bilen

Iphiclidus podalirius

P

Üstler baskın siyah lekelerle soluk sarıdır.

♂

Ön kanatta 6 çapraz şerit bulunur.

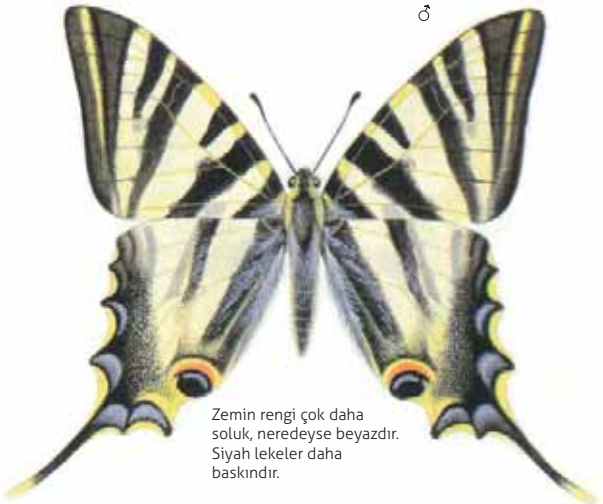
1. nesil

İç kenar boyunca arka kanat kenarı siyahtır, geniştir. Karnı siyahtır.

Nadir değildir, bu tür son zamanlarda daha az yaygın olmaya başlamıştır. İlkbaharda 1600 m.ye kadar engebeli alanlarda bir araya gelir, fakat yazın alçak arazilerdeki meyve bahçeleri ve ormanları tercih eder. Sadece güneyde bulunan 2nci bir nesil daha hafif lekeli bej üstlere sahiptir ve beyaz uçlu karnı vardır. *KG:* 64-80 mm; *Uçuş:* Mar-Eyl; *Nes:* 1 veya 2; *BB:* *Prunus spinosa*, *Prunus cerasus*, *Crataegus oxyacantha* ve diğer ekili meyve ağaçları; *D:* Avrupa (Britanya, K İskan, İspanya hariç; Hollanda, Danimarka, G İsveç'te göçmendir).

Güneyli Erik Kırlangıçkuyruğu Southern scarce swallowtail

I. feisthamelii

Zemin rengi çok daha soluk, neredeyse beyazdır. Siyah lekeler daha baskındır.

Bu kelebek çoğunlukla *I. podalirius*'un bir alt türü olarak kabul edilir, fakat nesiller arası farkla daha büyük ve daha soluktur. *KG:* 70-90 mm; *Uçuş:* Mar-Eyl; *Nes:* 2; *BB:* *I. podalirius* gibi; *D:* Portekiz, İspanya, G Fransa.

23

Zerynthia polyxena

Ön kanat kanat ucu yakınında küçük kırmızı benek bulunur. Kenar lekeleri belirgindir.

Alt yüzündeki kırmızı lekelerin boyutları değişkendir.

Bu tür alanlarının keşiştiği Güneydoğu Fransa'da kolayca İspanyolfistosu ile karıştırılır. Ön kanat üstünde yaygın kırmızı bölgelerin bulunmaması ile ayırt edilir, Güneyfistosu 1000 m.ye kadar kayalık bölgelerde yereldir. *KG:* 46-52 mm; *Uçuş:* Nis-May; *Nes:* 1; *BB:* *Aristolochia*; *D:* İtalya, Avusturya, GD Fransa, Macaristan, Romanya, Yug, Bulgaristan, Yunanistan.

İspanyolfistosu Spanish festoon

Z. rumina

Hücre içinde ve kanat ucu yakınında kırmızı benekler vardır.

Ön kanat kanat ucu yakınında saydam pencere vardır.

Arka kanat alt yüzündeki kaide bölgesinde göze çarpan kırmızı lekeler vardır.

Z. rumina f. cantenera, daha büyük ve koyu sarı zemin rengine sahiptir, yaygın bir dişi varyasyondur.

Erken ortaya çıkan İspanyolfistosu değişken desenli bir kelebeğdir, 1500 m.ye kadar engebeli arazilerde yerel olarak yaygındır. Birçok alt türü listelenmiştir. *KG:* 44-46 mm; *Uçuş:* Şub-May; *Nes:* 1; *BB:* *Aristolochia*; *D:* GD Fransa, İspanya, Portekiz.

24

Kahverengi Kelebekler Brown butterflies Satyridae

Bu ailedeki çoğu tür kahverenginin bir tonu olsa da, bazı istisnalar vardır, önemli bir tanesi ilk bakışta daha çok bir Pierid'e benzeyen Melike'dir (s 85). Genel olarak orta boyda, siyah ve beyaz halkalı göz noktalarını içeren karışık desenli kanatları olan, koyu renkli kelebeklerdir. Ön kanatların Kahverengilere has özelliklerinden biri kaidede şişen damarlardır. Tırtırlar her iki uca doğru incelerir ve çoğunlukla çatal şeklinde kuyrukları olur.

Kum rengi gövde
altta birkaç tane
uzunlamasına
koyu çizgiyle
kaplıdır.

Karamelik Tırtıl

Gece ve gündüz
hareketlidir.

Uygurmelikesi Esper's marbled white

Melanargia russiae

Ön kanatta
hücre boyunca
uzanan siyah
leke genellikle
dar bir zikzaklır.

Arka kanatta koyu kaide
bölgesinde büyük beyaz leke
bulunur; 2 veya 3 göz noktası
görünür.

Üstler beyaz
zemin üzerinde
zarif siyah
lekeli.

Zemin rengi beyazdan sarıya
değişir

Arka kanat alt yüzünde soluk
gri lekeler belirgin şekilde siyah
çerçevesindedir; göz noktaları çok
belirgin.

♀ nin daha koyu,
daha yaygın siyah
lekeleri vardır
ve genelde daha
sarımsıdır.

Uygurmelikesi Ormanmelikesi'ne (s 85) göre daha az yaygındır ve çok daha zarif lekeleri vardır. Boyutları ve desenlerindeki farklar temel alınarak birkaç alt tür tanımlanmıştır; Güney İtalya'nın Apeninlerinde ve Sicilya'da çok yerel olarak bulunan alt tür *M. russiae japygia*, yukarıda gösterilen örnekten (Batı Avrupa'dan) biraz daha küçüktür ve siyah desenleri daha fazladır. Tür 1000 ile 2000 m. arasındaki kurak, taşlık dağ yamaçlarında aşırı dağınık topluluklar halinde olur. **KG:** 50-60 mm; **Uçuş:** Tem; **Nes:** 1; **BB:** *Poa annua*; **D:** İspanya, Portekiz, G ve O Fransa, İtalya (Apeninler), Sicilya, Arnavutluk, Balkanlar.

Ormanmelikesi Marbled white

M. galathea

Ön kanatta merkezi hücrede hiç
siyah, dar çapraz çizgi bulunmaz.

Üstlerde göze çarpan
siyah ve beyaz
dama deseni vardır;
siyah miktarı her iki
cinsiyette değişebilir.

Arka kanat alt yüzü
kenar alt bandı ortada
kesintili göz noktaları
içerir; göz noktaları
her zaman üstten
görülmez.

♀ genelde ♂ e göre daha
büyüktür.

Arka kanat alt yüzü ♀ de koyu
sarı tonludur; koyu orta hat bandı
hücrenin tepesinde doğru çok
dardır. (♂ ve ♀)

1800 m.ye kadar çayırlık alanlarda yaygındır. Dişi uçarken yumurtlar ve yumurtalar rastgele düşer. Britanya'da genelde güney ve orta bölgelerde, özellikle kireçtaşı güneyde bulunur. Yavaş bir uçucu olup, çoğunlukla kanatları açık olarak dinlenir. **KG:** 46-56 mm; **Uçuş:** Haz-Ağu; **Nes:** 1; **BB:** Ot cinsi herhangi bir bitki; **D:** Avrupa (İsken, İrlanda hariç).

İberyalmelikesi Southern marbled white

M. lachesis

Üst yüzündeki **siyah lekeler** *M. galathea* ile karşılaştırıldığında daha azdır.

Arka kanat orta bölge
hüresinde küçük
siyahlık bulunur.

Melikeden biraz daha büyüktür, kanatların üst yüzündeki orta ve bazal bölgelerde daha az siyah bulunur. **KG:** 50-57 mm; **Uçuş:** Haz-Ağu; **Nes:** 1; **BB:** Ot cinsi herhangi bir bitki; **D:** İspanya, Portekiz, GD Fransa.

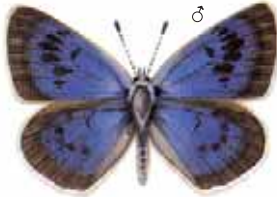
Maculinea arion

Ön kanatta ince uzun siyah benek sırasıyla parlak mavidir.

Alt yüzü gri kahverengidir, kaidesi mavi renklenmelidir. (*M. telejus* ile karşılaştırın)

Üstler yoğun serpintili koyu pulludur.

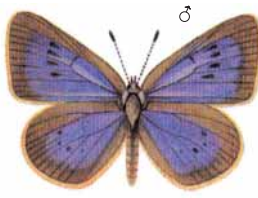
Mavi renk miktarı değişebilir; lekeler belirgindir.

1979'da Devon'daki bilinen son topluluğun bütün yumurtalarının bozulmasından sonra Büyük Korubeni Britanya'da "muhtemelen soyu tükendi" olarak ilan edilmiştir. Bu kelebeğin çok çarpıcı bir yaşam döngüsü vardır ve değişen çevre şartlarıyla birleşerek belli bir karınca türüne (*Myrmica*) bağımlılığı büyük ölçüde onun soyunun tükenmesinden sorumludur. Yumurtalar, tırtılların yaşamlarının ilk birkaç haftasında beslendikleri kekik üzerine bırakılır. Daha sonra tırtıllar yalnız başına gezinirler ve tırtılın tatlı salgısına doğru çekilen karıncalar tarafından keşfedilirler. Karıncalar tırtılı ondan faydalanmaya başlayacakları yuvalarına taşırlar ve buna karşılık tırtılda genç karınca larvasından beslenerek etobur olur. Burada tırtıl pupaya dönüşeceği bahara kadar kış uykusuna yatar ve bir yetişkin olarak yuvadan çıkar. Avrupa anakıtasında çeşitli alt türleri vardır ve bunlar deniz seviyesinden 1800 m. ye kadar çoğunlukla kıyıya yakın fundalıklarda ve çayırlarda bulunur. *KG*: 32-40 mm; *Uçuş*: Haz-Tem; *Nes*: 1; *BB*: *Thymus serpyllum*; *D*: Avrupa (Norveç, G İspanya, Portekiz, Korsika dışındaki bütün Akdeniz adaları hariç).

Esmer Korubeni Dusky large blue

M. nausithous

Zemin rengi *M. Telejus*'ten daha koyu, daha morumsudur.

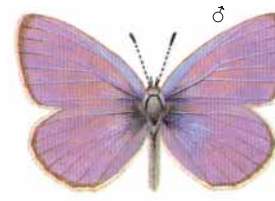

Alt yüzü tarçın kahverengisidir; kenar lekeleri yoktur.

Dişi koyu kahverengidir, kaidede bazen mavi renk vardır. Çoğunlukla göl yakınlarında, bataklık olan alçak arazilerde çok yereldir. Tırtılın karıncalarla ilişkisi vardır (bakınız *M. arion*). *KG*: 34-36 mm; *Uçuş*: Tem; *Nes*: 1; *BB*: *Sanguisorba*; *D*: K İspanya, Fransa, İsviçre, Avusturya, Almanya, Macaristan, Hollanda (?), K İtalya (?).

M. alcon

Üstler soluk lila mavidir, lekesizdir, ince koyu kahverengi kenarlıdır.

Arka kanatta mavi yeşil serpinti yoktur.

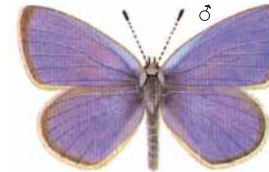
Ön kanat üstünde bazen koyu benekler bulunur.

Alt yüzü (her iki cinsiyette) beyaz halkalı siyah beneklerle açık kahverengidir.

♀ ağırlıklı olarak koyu kahverengidir, kaide bölgesi mor maviiyle kaplıdır.

Tipik form (♂ ve ♀ üstte)
Almanya, KD Fransa, Belçika ve Balkanlar'da daha yaygındır.

Üstler daha canlıdır.

Alt yüzü arka kanat kaidesinde mavi yeşil renkte olabilir. Pireneler, Massif Central ve Apeninler'de bulunur.

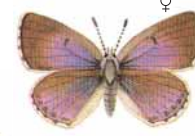
M. alcon rebeli
(sağda)

Alt tür *rebeli* 1800 m.ye kadar kuru, kumlu alanları tercih etse de tipik form nemli alçak arazi fundalıklarında bulunur. Tırtılı karıncalarla yaşar. *KG*: 34-38 mm; *Uçuş*: Haz-Tem; *Nes*: 1; *BB*: *Gentiana*; *D*: Avrupa (Britanya, Portekiz hariç).

Batonmavisi Baton blue

Pseudophilotes baton

Saçakları damalidir.

Mor miktarı değişebilir.

Üstler açık mavidir; her iki kanatta siyah merkezi leke vardır.

Arka kanat alt yüzünde turuncu kenar hilalleri vardır.

Panoptes Mavisi
Panoptes blue, *P. panoptes* (üstü ve altı)

Arka kanat alt yüzünde turuncu hilaller yoktur; siyah benekler nettir, şekli belirgindir.

Rengi daha morumsudur.

Orta Avrupa'da 2200 m.ye kadar çayırlarda yaygındır. Tırtılı karıncalarla ilişkilidir. *KG*: 20-24 mm; *Uçuş*: Nis-Eyl; *Nes*: 2; *BB*: *Thymus*; *D*: Avrupa (İskandinavya, Britanya, G İspanya, Hollanda hariç).

Panoptes Mavisi Panoptes blue, *P. panoptes* alanda ayırt edilemez. *P. schiffermuelleri* Doğu Avrupalı akraba bir türdür. *KG*: 18-22 mm; *Uçuş*: Nis-May; *Nes*: 2; *BB*: *Thymus* *D*: İspanya, Portekiz.